

Το Καρναβάλι στο Βυζάντιο

/ Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός

Μικρογραφία για τον Φλεβάρη σε βυζαντινό χειρόγραφο του 12ου αιώνα. Ο προσωποποιημένος μήνας απολαμβάνει τη φωτιά μ' ένα καλό γεύμα (γουρουνοκεφαλή, χορταρικά και κρασί. Τον συνοδεύει η προτροπή «χόρταζε και πίνου...»
-Πηγή -Φωτο: .ethnos.gr

Η Αποκριά, μια πανάρχαια γιορτή, είναι ίσως η γιορτή που έχει τον περισσότερο οικουμενικό κα παγκόσμιο χαρακτήρα από οποιαδήποτε άλλη. Τη συναντούμε σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης κι αυτό δεν οφείλεται μόνο στην αλληλεπίδραση των εθίμων αλλά στην κοινή ανάγκη για διασκέδαση, γέλιο, φυγή από την πραγματικότητα, με αντιστροφή των ρόλων.

Οι μεταμφιέσεις συνοδευόμενες με χορούς και οινοποσία εμφανίζονται από πολύ παλιά και στην Ασία και στην αρχαία Ελλάδα, ιδιαίτερα στις γιορτές που έχουν σχέση με τον Διόνυσο. Οι απόκριες, κατά άλλους, προέρχονται από τις ρωμαϊκές καλένδες (γιορτές για την έναρξη του μήνα και της χρονιάς). Σχετίζονται με έθιμα (πολλά έχουν επιβιώσει ως τις μέρες μας), που συμβολίζουν την αναγέννηση της φύσης, τη μετάβαση από τον χειμώνα προς την άνοιξη. Το κυρίαρχο στοιχείο της Αποκριάς ωστόσο, ήταν και είναι η ανάγκη για διασκέδαση, για πειράγματα, η κατάργηση των απαγορεύσεων και των κοινωνικών καταπιεσμών και με αυτή της τη μορφή η Αποκριά έχει φτάσει στις μέρες μας.

Το καρναβάλι σαν γιορτή διαμορφώνεται στη βυζαντινή περίοδο.

Πριν τη Μεγάλη Σαρακοστή, ο χριστιανός, που θα προετοιμαστεί και θα νηστεύει για την κορυφαία γιορτή της Ορθοδοξίας, αισθάνεται την ανάγκη να διασκεδάσει,

να κάνει κάθε είδους τρέλα. Γι' αυτό άλλοτε η αρχή του Τριωδίου αναγγελλόταν είτε με πυροβολισμούς είτε με τον δημόσιο τελάλη είτε με τα τύμπανα... Σύμφωνα με τον πρωτοπόρο νεοέλληνα «μεσαιωνολόγο» Κ. Σάθα τ' όνομα απόκρεως βρίσκεται για πρώτη φορά στα χρόνια του Ιουστινιανού (6ος αιώνας). Δηλώνονταν μ' αυτό οι τελευταίες μέρες πριν από τη Σαρακοστή προς το Πάσχα. Ο χρονογράφος Θεοφάνης μιλά για τη «προ της νηστείας του Πάσχα Αποκρεωσίμου». Δυο αιώνες αργότερα, στην περίοδο των εικονομάχων βασιλέων, η λέξη εκφράζει κάποιες βακχικές γιορτές. Την εποχή των Παλαιολόγων είναι συνυφασμένη και με το θέατρο.

Ο Φαίδων Κουκουλές, που πρώτος ασχολήθηκε συστηματικά με τα λαϊκά θεάματα και τις διασκεδάσεις στο Βυζάντιο, αναφέρει ότι υπαινιγμούς για διασκεδάσεις, τραγούδια και παιχνίδια στις απόκριες βρίσκουμε από τον 8ο αιώνα. Ετσι, στους κατηχητικούς λόγους του Θεοδώρου Στουδίτου διαβάζουμε ότι την «ημέραν ταύτην άδουσιν άσματα δαιμονικά, ήγουν τραγούδια και παίζουν ωσάν μικρά παιδιά».

Η Αποκριά ουσιαστικά δηλώνει το αντίθετο από αυτό που λέει το όνομά της. Όχι αποχή από το κρέας, αλλά υπερβολική κατανάλωση κρέατος και κρασιού. Το στοιχείο αυτά, η αντίθεση, η ανατροπή των κοινωνικών ρόλων, πέρα από συμβατικότητες και νόρμες, η κατάρριψη της ιεραρχίας θα προσδιορίζουν το καρναβάλι σε όλη τη μεσαιωνική και βυζαντινή εποχή. Στο καρναβάλι όλα ανατρέπονται και αλλάζουν. οι άνθρωποι βγάζουν τα ρούχα τους και τα ξαναφορούν ανάποδα, οι άντρες ντύνονται γυναίκες και οι γυναίκες άντρες, ο ζητιάνος γίνεται βασιλιάς, ο σοφός θα γίνει τρελός και ο σοφός τρελός, ο αμαρτωλός ντύνεται παπάς.... Κι όλα αυτά με αστεϊσμούς, πειράγματα, βωμολοχίες, αυτοσχέδια δρώμενα που η πρωτοτυπία και η ευρηματικότητα τους εκπλήσσει και που δε θα υπήρχε περίπτωση να εκδηλωθούν, αν δεν υπήρχε αυτό το πλαίσιο της κατάργησης των απαγορεύσεων, των περιορισμών και καταπιέσεων.

Η Αποκριά θα προκαλέσει την έντονη αντίδραση της Εκκλησίας με απαγορεύσεις και καταδίκες, με την αιτιολογία ότι οι μεταμφιέσεις είναι κατάλοιπα «των ειδωλολατρικών εορτών». Ωστόσο οι γιορτές αυτές θα καθιερωθούν και θα επιβληθούν, κάτι που δείχνει και τη δύναμη της βυζαντινής κοινωνίας. Τον 13ο αιώνα φαίνεται ότι έχει πια διαμορφωθεί σε γενικές γραμμές η περίοδος των Απόκρεων στο Βυζάντιο. Γίνεται λόγος για διασκεδάσεις στην Κωνσταντινούπολη οι οποίες διαρκούν τρεις βδομάδες. Την ίδια περίπου περίοδο ανάλογες διαδικασίες παρατηρούνται στη Γαλλία, την Ιταλία, τη Γερμανία και σε άλλες

Πηγή: vizantinonistorika.blogspot.gr